

a talajba engedték az elszállított kerozint,
eltemették a lőszert és a veszélyes hulladékot

Utolsóként Silov altábornagy távozott a Volgájával és a sofőrjével Mátyásföldről. Bezárta a kertkaput, zsebre tette a kulcsot, és elment

„Ma sem világos, miért kellett mindent kitépni a falból. Döbenten álltunk a széttört mosdókagylók, vécécésészék vagy a letépett tapétájú szobák előtt”

Fotó: Hegedüs Róbert

lévén a szovjet hadseregnek nem volt semmiféle jogalapja eladni a magyar állam birtokait. Gondolom, a helyi vadászok kapcsolatban álltak az egység parancsnokával, aki a kivonulás előtt átverte őket. Persze, tudom, nem mindenkit érintett jól, hogy haza kellett térni. A katonák nagy része jobban érezte magát itt, mint ott. Szabadabban lehetett mozogni, ez sokaknak már „Nyugatnak” számított. A Szovjetunió jó ideig képtelen volt megoldani a tisztek és családtagjaik elhelyezését, sokan vagonokban, sátrakban laktak.

– **Súlyos környezetszennyezés is maradt utánuk.**

– Némely reptereken egyszerűen a talajba engedték az elszállíthatatlan kerozint, eltemették a lőszert és a veszélyes hulladékot. Abban a negyvenhat esztendőben, amíg itt tartózkodtak, a helyi lakossággal kialakult egyfajta kölcsönös előnyök mentén szerveződött viszony. Megszámíthatatlan köbméternyi benzin és gázolaj, színes tévék, búvárszivattyúk, műszerek, barkácskészletek és mindenféle tarka-barka felszerelési tárgyak tömegei vándoroltak a bázisokról magánkézbe, visszafelé meg főleg pénz és az elmaradhatatlan ital. Sokan leléptek, azaz dezertáltak. Tudomásom van például arról, hogy a székesfehérvári hadosztálytól vagy a mátyásföldi alakulattól többen itt maradtak a tiszti karból az indulás előtt.

– **És a fegyverek? Állítólag azokból is rengeteg hiányzott a végső leltár során.**

– Pisztolyok, géppisztolyok, lőszer és robbanószerek valamint kézi gránátok, ezeket mind megvették az emberek. De erről a rendőrségnek nyilván pontosabb felmérései lehetnek. Viszont mindezen túl szerintem az arányok, amelyek ezzel kapcsolatban a lakosság tudatában élnek, némiképp túlzók.

– **Visszakanyarodva a kivonulás napjaira, illetve az azzal párhuzamosan zajló pénzügyi egyezkedésekre, érdemes felidézni valamit. Matvej Burlakov egy, az Izvesztyija újságban velem készült interjúban megfenyegette hazánkat, hogy ha nem tudnak megegyezni a „kártérítésről”, akkor leállítja a csapatkivonást. Ezt akkor és ott miként lehetett értékelni?**

– Elég nehéz. Ugyanakkor Burlakov – legyen bármennyire is vaskalapos és szemellenzős – szerencsére messze nem olyan tényező volt a szovjet hadvezetésben, amit ő magáról gondolt, és vélhetően Sevardnadzeval sem beszélt meg ezt a kérdést.

– **A nyolcvanas években sejtették, hogy atombombákat tárolnak nálunk a szovjetek?**

– A felső hadvezetés biztosan tudott róla, de mi legjobb maximum sejtettük. Ugyanis Tótvázsony, Császár, Tab, ahol ezeket a tölte-

kézben” voltak, s a magyarok csak akkor jártak ott először, amikor e bázisok visszakérültek hozzánk kilencvenegy után. Annyi együttműködés persze létezett e téren – papíron –, hogy ha „helyzet lesz” akkor az említett helyeken ott őrzött készletekből szállítanak a magyar rakétacsapatoknak.

– **Miként szakadtak el az utolsó szálak?**

– A Honvédelmi Minisztérium magasföldszintjén volt egy iroda kijelölve a szovjet tanácsadóknak, akik nyolcvankilencben ki lettek költöztetve Hűvösvölgybe, a HM-hármas objektumba. Amikor pedig Für Lajos lett a miniszter, akkor már nem is állt szóba ezek közül senkivel. Aztán szépen elmentek. Amikor kilencvenháromban a Katonai Felderítő Hivatal vezetője lettem, elmondás alapján értesültem arról, hogy azon a folyosón, ahol az én irodám volt, dolgoztak egykor a szovjet katonai tanácsadók. Utolsóként Viktor Jegerovics Silov altábornagy távozott a Volgájával és a sofőrjével Mátyásföldről. Bezárta a kertkaput, zsebre tette a kulcsot, és elment. Amúgy nemrégiben úgy értesültem, hogy ő most valahol Ukrajnában, a magyar határ közelében éldegél. Ugyan pezs-gőt nem bontottunk, de azért óriási megkönnyebbülést éreztünk, hogy távoztak.

– **Összbenyomást tekintve milyen emlékeket őriz a szovjet katonákról?**

– Az itt ideiglenesen állomásozó haderő durván fele nem orosz, hanem a tagköztársaságokból származó ember volt. Azaz amikor értékeljük a cselekményeiket, akkor ezt illik figyelembe venni. A tisztekkel abszolút megtaláltuk a hangot, az oroszok mindig is szerették a magyarokat. Még a második világháborús emlékek is megszülettek, pedig ha máshol nem, a Don-kanyarban éppen eleget birkóztunk egymással. Ezzel kapcsolatban felidézni egy személyes emléket. Hajdani tanárom a Frunze Katonai Akadémián mesélte, hogy a háború alatt Voronyezs környékén harckocsiparancsnokként fogságba ejtett számos magyar honvédet. Példaértékűen viselkedtek, másként, mint a németek vagy a románok, olaszok. Volt tartásuk még fogolyként is. A lányok körében pedig igen népszerűnek számítottunk Moszkvában és Szentpéterváron...

– **De azért a szigorukról is legendákat meséltek.**

– Több tízezer embert folyamatosan a laktanyákban tartani nem lehetett egyszerű mutató. A kihágásokra különösen élesen ugrottak. Akit elfogtak, azt házon belül ítélték el, a magyar hatóságoknak ebbe semmiféle beleszólásuk nem lehetett. Pedig merem állítani, még a legsúlyosabb bűncselekmények esetén is általában jobban jártak volna a tettesek, ha mi ítéltük el őket.

Lázin Miklós András

A nyolcvanas évek második felében már sokat beszélgettünk a szovjet tisztekről arról, hogy elképzelhető, hamarosan távoznak az országból – mondta lapunknak Fodor Lajos nyugállományú vezérezredes, a Magyar Honvédség korábbi parancsnoka és a vezérkar főnöke. Beszél arról is, sokakat nem érintett jól a kivonulás, itt ugyanis általában jobb körülmények között éltek a katonák, mint ami várt rájuk a Szovjetunióban.

– **Mikor hallott először arról, hogy a szovjet csapatok távoznak hazánkból?**

– Katonaként az ember nyolcvankilenc előtt nem nagyon tudta kivonni magát a politikából. Azaz hiába éreztük, hogy nem helyes a szovjet hadsereg itteni jelenléte, erről teljesen nyíltan társalogni mégsem volt tanácsos. Úgy emlékszem, a nyolcvanas évek második felében már egyre gyakrabban vetődött föl ez a kérdés, persze leginkább a gyakorlótereken, hiszen általában ott találkoztunk a szovjet tisztekkal. Magánbeszélgetésekben pletykaszinten keringett a levegőben, hogy valami ilyesmi történhet a közeljövőben, de magának a rendszernek, pláne a nagy szovjet államnak a végét, helyesebben összeomlását senki nem láthatta előre.

– **Az első, kivonásra utaló konkrét jelek idejére emlékszik?**

– Hogyne, nyolcvankilencben, amikor Lentiben voltam dandárparancsnok, már tízezer katonát kivontak. Igaz, ez leginkább az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió között zajló fegyverzetcsökkentési tárgyalásoknak volt a hozadéka. Háromszáz harckocsit és sok száz páncélozott harceszköz, BMP-k és PSZH-k tömegét szállították el az országból.

– **Az előbb említette, hogy katonaként nehezen tudták kivonni magukat a politikából. Nem**

széles, hogy nyolcvanhétben a megszállók lehetséges távozásáról „fantáziáltak”?

– A tisztek döntő többsége a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) tagja volt. A pártalapszervezetekben zajló munka révén éreztük, hogy a közhangulat megfordult, és a belső konfliktusai miatt maga az MSZMP is meggyengült. Minket ez ugyan kevésbé érdekelt, de a folyamatokat láttuk. Utólag, ennyi esztendő távlatából kétkelhetnek a szavamban, de bárki elhíheti, nem volt olyan veszély, hogy elvisz valakit az elhárítás azért, mert „párszemkőzt” ilyesmiről társalgott. Ekkor már a szovjet tisztek is érezték, hogy ez az állapot ebben a formában fenntarthatatlan.

– **Mikor tudták meg, hogy végképp elválnak az útjaink?**

– Németh Miklós magyar és Nyikolaj Rizskov szovjet miniszterelnök ezerkilencszázkilencven január kilencedikén Szófiában, a KGST negyvenötödik ülészakán elvi megállapodást kötött a teljes csapatkivonás ütemtervéről. Folyamatos egyeztetések után, február elsején indultak Budapesten a tárgyalások Somogyi Ferenc külügyminisztériumi államtitkár és Ivan Aboimov külügyminiszter helyettes vezetésével. Ez viszonylag hosszú folyamat volt, amelynek lezárásaként ezerkilencszázkilencven március tizedikén Horn Gyula magyar és Eduard Sevardnadze szovjet külügyminiszter Moszkvában aláírta azt az egyezményt, amely szerint a szovjet hadsereg kilencvenegy június harmincadikáig kivonja Magyarországról a teljes személyi állományt, a saját állampolgárságú polgári személyeit, elszállítja a fegyverzetet, a harci technikát és az anyagi eszközöket. Valójában Annus Antal altábornagy tudna erről a kérdésről sokat beszélni, de ő sajnos egy repülőgép-

– **A kivonulás érzelmiileg mit jelentett?**

– Felfoghatatlan érzés volt. A pártállam megszűnt, akárcsak az MSZMP. A nemzeti érzelm a felszínre tört. Az egyszerű katonától a vezetésig mindenki úgy érezte, egy óriási súlytól szabadultunk meg. Egyébként mi nem haragudtunk a szovjet katonákra, barátságosan együtt lehetett velük működni bármikor, de ez nem egyenlő azzal, hogy szívesen láttuk az itt lakásukat.

– **És ami utánuk maradt?**

– Az maga volt a katasztrófa. A kiképzés főnökeként sok gyakorlótéren jártam... Amikor a kivonulás igazán felpörgött, Matvej Burlakov vezérezredes parancsnokolta a Déli Hadseregcsoportot. Vele egyezkedett Annus Antal. Az események több szálon futottak, amelynek csak az egyik része volt az átadás-átvétel. Burlakov képtelen igényekkel lépett föl a magyar állammal szemben. Szerinte ők szolgáltatásokat nyújtottak, lakásokat építettek, s mindezt évi hárommilliárd forint értékben tervezte elszámolni. Azonban a mieink rendszeresen felkötötték a gatyát, sorra megcáfolták a szovjetek érveit. „Apró” példa, személyesen láttam az esztergomi és a hajmáskéri lakótelepet. Ma sem világos, miért kellett mindent kitépni a falból. Döbenten álltunk a széttört mosdókagylók, vécécésészék vagy a „kicsomagolt”, azaz letépett tapétájú szobák előtt. A kiképzési bázisok alapvetően közös használatban álltak, a gyakorlatok idejét a minisztériumban központilag szabályozták, s ebből soha nem keletkezett vita. Várpalotán jártunk, éppen átvettük a területet a távozó szovjetektől, amikor megjelent két helybeli vadász. Kérdezték, mit csinálunk, mire közöltük, hogy bejárjuk a löteret. Erre közölték, ők ezt a részt „megvásárolták” a szov-